

משה טרבלסי כיום בן 90.

בשנת 1943 לקחו את כל הבחורים הצעירים בגילאי 18 עד 25 למחנה עבודה, אני הייתי בין אותם בחורים שהלכו לעבוד במחנות אלו. הייתי רק בן 14, ואימי אמרה לי שכדאי לי ללכת להגיד לגרמנים שאני נמצא פה ואני יכול לעבוד, הייתי כשיר לעבודה ולמרות שלא הייתה לי תעודת זהות ולא הייתי בגיל המתאים, הגרמנים לקחו אותי למחנה עבודה. והתחלנו להתאקלם שם, אנחנו היינו בביז'רט, כך נקרא המחנה עבודה שלקחו אותנו אליו. הופרדתי מהמשפחה שלי, המשפחה נשארה במקום שבו גרנו, עיירה שנקראת שוקלפה, העיירה הזאת נמצאת באזור טוניס. בביז'רט היו שני מחנות צבאיים אחד ריק מאדם ואחד מלא, וככה המשכנו לעבוד, כל בוקר היו מגיעות משאיות ולוקחות את הפועלים, בסוף יום העבודה היו מחזירים אותם חזרה למחנה. בתוך המחנה היו אנשים שנשארו שלושה חודשים והיו צריכים להתחסן, הגרמנים נתנו הוראה שכל האנשים שעשו חיסון לא יכולים לעבוד בעקבות החיסון, החיסון ניתן למי שחלה בטיפוס. במחנה היו שני מעברים, במעבר אחד הגרמנים נתנו לקנות תמרים, לחם ועוד דברי מאכל שונים. במחנה היו לא מעט יהודים שעבדו שם, היו שני אנשים מהמחנה שהצטרפו אליי, אמרתי להם בואו נברח מפה. שני האנשים הסכימו והחלטנו שנלבש בגדים של גוים כדי שלא ישימו לב אלינו. דיברנו על לברוח מהמחנה, התחלנו לתכנן תכניות כיצד נעשה זאת. לקח לנו זמן עד שקיבלנו אומץ והחלטנו שאנחנו הולכים לעשות זאת. עד שיום אחד יצאנו מהמחנה באחת וחצי בלילה ואז קבוצה של גרמנים ניגשו אלינו ושאלו אותנו לאן אנחנו הולכים, השבנו להם שאנחנו הולכים לעבוד. גרמני אחד לקח את הרובה שלו וכיוון לעברנו, הוא חיכה לפקודה מהקצין האם לירות או לא. אני הייתי בן 14 באותו זמן, בסופו של דבר הגרמנים שיחררו אותנו ונתנו לנו להמשיך בדרכנו. באותו רגע חשבנו שכל מה שתכננו לא יצליח, כל כך פחדנו שהגרמנים יעלו עלינו ויהרגו אותנו. המשכנו ללכת, התחלנו כבר להתרחק מהמחנה וכל הזמן הזה היינו בחד שייתפסו אותנו. בגלל התלבשויות שלנו הגרמנים לא חשדו שאנחנו יהודים ונתנו לנו לעבור. אחרי מרחק הליכה של כמה קילומטרים, מצאנו מקום שאין בו אנשים, יער עם הרבה עצים, ישבנו על יד העצים ונרדמנו עד אור הבוקר, כשהגיע הבוקר רצינו לקום אך לא יכולנו מכיוון שהדם שלנו נקרש והגוף היה חלש בעקבות ההליכה שעשינו, 60 קילומטר הלכנו. לא אכלנו ולא שתינו וההליכה הייתה קשה, היה לנו רצון לשרוד ולחיות ולכן הלכנו את כל המרחק הזה. בסוף הצלחנו לקום לאחר שעשינו פעילות, הזזנו קצת את הגוף כדי שנוכל להמשיך בדרך. ושני האנשים שהיו איתי אמרו שכל אחד ילך למקום שלו, היינו באמצע מלחמה, רצינו ללכת לבתים שלנו. בערך ב12 וחצי סיימנו את המסע וב12 וחצי כל אחד כבר היה בבית שלו. לאחר ששהינו בבתים שלנו הגיעו חיילים שהיו עוזרים לגרמנים, הם הגיעו דווקא לבית שלי, הם שאלו אותי אם אני יודע מה עם משה טרבלסי, הם הכירו אותנו כי הם היו אתנו במחנה, הם חיפשו את משה טרבלסי, משה טרבלסי זה בעצם אני, המזל שלי שהם לא זיהו אותי. אני הייתי עם התלבושת שלבשנו ולכן הם לא הבחינו שזה אני. אמא שלי הייתה חודשיים בתוך החדר בבית, הם לא לקחו אותה כי הם חיפשו בחורים צעירים שיעשו להם את העבודה, היו לי שתי אחיות שעבדו בתור עוזרות בית. אצלנו לא היו מחנות השמדה אלא רק מחנות עבודה שעבדנו בהם. אבא שלי היה לוקח סחורות ומוכר אותם במקומות שונים, אבא שלי היה מבוגר, בן 60 ולכן לא לקחו אותו למחנות עבודה, הוא היה עייף כבר מכדי לעבוד ולא היה יעיל בשביל לעשות את העבודה שהגרמנים רצו. חוץ מהעבודה שעבדנו שם במחנה לא היו דברים חריגים, יש כאלו שעבדו יותר ויש כאלה פחות. בזמנו לא היו כלי תחבורה כמו היום, יום אחד הגיעה אונייה מלאה בכלי נשק והיו צריכים לפרק את הסחורה באחד הנמלים. בא אחד מהקצינים הגרמנים ונתנו הוראה לכמה יהודים להוריד ארגזי נשק, כל ארגז שקל 100 קילו, אנחנו היינו בין היהודים שפירקו את הסחורה, אני ומישהו היינו יחד בדרך מהאונייה, באמצע הדרך נפל לי הארגז כי הבחור שהיה איתי לא תפס אותו טוב. הגרמני לקח מוט עם ראש מסמרים ונתן לי את המוט בגב, באותו רגע רציתי למות, לא הרגשתי את הגב שלי מרוב הכאב, החזקתי את עצמי חזק והרמתי את עצמי חזרה, אמרתי ליהודים שהיו איתי שייטנו לי לעשות לבד את העבודה והתחלתי להרים לבד את הארגזים, כמובן שהיו עוד כאלה שעשו זאת, פשוט אני לא הסכמתי שיהיה איתי בחור נוסף שיעזור לי, הרגשתי שיותר טוב שאעשה זאת לבד. בזמן הזה של השואה עבדנו גם בתעלות כסף, אלו היו תעלות שהיינו חופרים בהם כדי למצוא כסף בשביל הגרמנים. המקומות שהיינו צריכים לחפור בהם היו בהרים וכשהיינו מגיעים אליהם היה כבר צהריים. אחד הגרמנים ביקש מאתנו להוציא אבן גדולה שהייתה בתעלה, זו הייתה אבן

ענקית שהיה נורא קשה להוציא אותה, הוא אמר שאם לא נוציא אותה תוך רבע שעה הוא הורג אותנו. התחלנו לעבוד ולא הצלחנו להוציא את האבן, כשהגרמני ראה שזה לא הולך הוא בא בעצמו והתחיל לנסות להוציא אותה, הוא הוריד את הבגדים שלו והתחיל לחפור בעצמו כדי להוציא את האבן. בסופו של דבר אנחנו הצלחנו להוציא את האבן לא עזרתם. הם היו נותנים לנו לאכול אוכל טוב, חביתות, דייסה, כל זה כדי שיהיה לנו כח לעבוד. היה יהודי שלקח סוס והוא התחיל להעמיס עליו משהו, חייל גרמני שראה זאת התחיל להכות את היהודי. הם היו מענישים אותנו אם היינו עושים משהו שלא היה נראה להם, הם כל הזמן הסתכלו על העבודה שעשינו ובדקו שאנחנו עושים אותה כמו שצריך. כל ערב שבת הם היו שולחים 500 עובדים כדי שיעבדו במחנות, היו כמה צריפים ריקים והיינו ישנים על הקש שהיה בתוכם. בבוקר היו מגיעות 40 משאיות ומסיעות את האנשים לעבודה. כל ערב שישי הם היו מביאים עוד 500 אנשים חדשים לעבוד. זה בעצם החוויה שאני זוכר מתקופת השואה, כמובן שעם הזמן החלטתי לעשות עלייה לארץ ישראל.